

I, 1. — Edusk. esit. N:o 1.

Ritavuori, Heikki, y. m.: *Ehdotus Suomen Hallitusmuodoksi.*

Suomen Eduskunnalle.

Sen jälkeen kuin Suomi on tullut riippumattomaksi, täysivaltaiseksi valtioksi, on tarpeellista kehittää ja vakaannuttaa maan valtiosääntöä uusilla perustuslain säännöksillä, jotka vastaavat kansakunnan uutta asemaa ja perustuen kansan omaan tietoisuuteen takaavat valtakunnalle pysyvän valtiollisen järjestyksen. Sitä varten on käsityksemme mukaan Suomelle hyväksyttävä tasavaltainen hallitusmuoto, joka rakentuu pääasiallisesti niille periaatteille, jotka esiintyvät Hallituksen 1917 vuoden toisille valtiopäiville jättämässä esityksessä N:o 1.

Ehdotamme kunnioittaen,

että Eduskunta hyväksyisi oheenliitetyn Suomen Hallitusmuodon.

Suomen Hallitusmuoto.

Koska, sen jälkeen kuin Suomi on tullut riippumattomaksi, täysivaltaiseksi valtioksi, on havaittu tarpeelliseksi kehittää ja vakaannuttaa maan valtiosääntöä uusilla perustuslain säännöksillä, jotka takaavat hallitusvallalle tarpeellista voimaa ja lujutusta, laajentavat kansaneduskunnan oikeuksia ja turvaavat kansalaisten oikeutta ja lainalaista va-

pautta, vahvistetaan täten, Suomen Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty 20 päivänä heinäkuuta 1906 annetun Valtiopäiväjärjestyksen 60 §:ssä määrättyllä tavalla, seuraava Hallitusmuoto Suomelle.

I. Yleisiä säännöksiä.

1 §.

Suomi on täysivaltainen tasavalta, jonka valtiosääntö on vahvistettu tässä hallitusmuodossa ja maan muissa perustuslaeissa.

2 §.

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.

Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavalan presidentin kanssa.

Ylin toimeenpaneva valta on uskottu presidentille. Sen ohessa on maan yleistä hallitusta varten oleva valtioneuvosto, johon kuuluu pääministeri ja tarvittava määrä ministereitä.

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimmässä oikeusasteessa korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.

3 §.

Suomen tasavalta on jakamaton. Sen rajoja ei voida muuttaa muuten kuin Eduskunnan suostumuksella.

4 §.

Suomen kansalaisoikeus on jokaisella, joka on suomalaisista vanhemmista syntynyt, niin myös muun maan naisella, joka on mennyt naimisiin Suomen miehen kanssa.

Muun maan kansalainen voidaan ottaa Suomen kansalaiseksi niillä ehdoilla ja sinä järjestyksessä, kuin laissa erikseen säädetään.

II. Suomen kansalaisten yleiset oikeudet.

5 §.

Jokainen Suomen kansalainen olkoon lain mukaan turvattu hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden, onnen ja omaisuuden puolesta. Älköön Suomen kansalaisen saavutettuja oikeuksia uudella lailla rajoitettako muussa järjestyksessä, kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty.

Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.

6 §.

Suomen kansalainen on oikeutettu oleskelemaan omassa maassa, vapaasti täällä valitsemaan asuinpaikkansa ja kulkemaan paikkakunnasta toiseen.

7 §.

Suomen kansalaisella on oikeus julkisesti ja yksityisesti harjoittaa uskontoa, mikäli lakia tahi hyviä tapoja ei loukata, niin myös, sen mukaan kuin siitä on erikseen säädetty, vapaus luopua siitä uskontokunnasta, johon hän kuuluu, sekä liittyä toiseen uskontokuntaan.

8 §.

Suomen kansalaisella on sanan vapaus sekä oikeus kirjoituksen ja kuvallisen esityksen painosta julkaisemiseen kenenkään niitä ennakolta estämättä, niin myös oikeus edeltäpäin lupaa hankkimatta kokoontua keskustelemaan yleisistä asioista tai muussa luvallisessa tarkoituksessa sekä perustaa yhdistyksiä tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tai hyviä tapoja.

Säännöksiä näiden oikeuksien käyttämisestä annettakoon lailla.

9 §.

Kirjesalaisuus on loukkaamaton, mikäli siitä ei ole laissa poikkeusta säädetty.

10 §.

Älköön Suomen kansalaista tuomittako muussa oikeudessa kuin siinä, jonka alainen hän maan lain mukaan on.

11 §.

Suomen kansalaisella olkoon valta oikeudessa tai valtion hallintoviranomaisen luona omassa asiassaan käyttää suomalaista tai ruotsalaista äidinkieltään, niinkuin siitä laissa säädetään.

Säännöksiä tämän maan oikeus- ja virkakielestä annetaan lain kautta.

12 §.

Mitä Suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista on sanottu ei estä lailla säätämästä sellaisia rajoituksia, jotka sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin ovat välttämättömiä.

III. Lainsäädäntö.

13 §.

Eduskunta kokoontuu varsinaisille valtiopäiville vuosittain ilman erityistä kutsumusta, ensimmäisenä päivänä helmikuuta, jollei eduskunta lähinnä edellisillä valtiopäivillä muuta päivää määrää, ja lopettaa istuntonsa satakaksikymmentä päivää koossa oltuansa joko yhteen menoon taikka väliajoin eduskunnan päätöksen mukaan. Eduskunta voi kuitenkin päättää, että valtiopäivät ovat aikaisemmin tai myöhemmin lopetettavat ja presidentillä on oikeus eräissä tapauksissa antaa määräyksiä valtiopäivistä, niinkuin 23 §:ssä säädetään.

14 §.

Oikeus tehdä ehdotuksia uuden lain säätämisestä sekä ennestään olevan muuttamisesta, selittämisestä tai kumoamisesta on presidentillä sekä eduskunnalla.

Presidentti käyttää alote oikeuttaan antamalla eduskunnalle esityksiä lakiehdotuksineen. Esitysehdotukset laatii valtioneuvosto. Sellaisesta ehdotuksesta on hankittava lau-

sunto, kun asia kuuluu perustuslakien taikka siviili- tai rikoslainsäädännön alalle, korkeimmalta oikeudelta, mutta kun se koskee hallintoa, korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Eduskunnan alote oikeudesta sekä lainsäädäntöasiain käsittelystä valtiopäivillä on säädetty valtiopäiväjärjestyksessä.

15 §.

Sittenkuin eduskunta on hyväksynyt lain, toimitetaan se vahvistettavaksi presidentille, joka 14 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan siitä vaatii lausunnon korkeimmalta oikeudelta taikka korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Laki on vahvistettava sellaisena, kuin Eduskunta on sen hyväksynyt. Jollei presidentti lakia vahvista, tulee se ilman vahvistusta voimaan, jos eduskunta uusien vaalien jälkeen uudestaan hyväksyy sen muuttamattomana enemmistöllä annetuista äänistä. Muussa tapauksessa on laki katsottava rauenneeksi.

Jollei presidentti kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun laki on hänelle vahvistettavaksi toimitettu, ole sitä vahvistanut, katsotaan hänen kieltäytyneen lakia vahvistamasta.

16 §.

Jokaisen lain johdannossa mainittakoon, että se on syntynyt eduskunnan päätöksen mukaisesti ja kun laki on säädetty siinä järjestyksessä, kuin perustuslain säätämisestä on voimassa, myöskin että niin on menetelty.

Laki on, olkoonpa vahvistettu tai tulkoon voimaan ilman vahvistusta, presidentin allekirjoitettava ja asianomaisen ministerin varmennettava, jonka jälkeen se on valtioneuvoston julkaistava Suomen lakikokoelmassa.

17 §.

Kirkkolain säätämisestä ja muuttamisesta on erikseen säädetty.

18 §.

Presidentin oikeudesta antaa asetuksia säädetään 24 §:ssä.

IV. Hallitus ja hallinto.

19 §.

Tasavallan presidentin valitsee Suomen kansa aina kuu-
deksi vuodeksi.

Kun presidentti on valittava, valitaan ensin kolmesataa valitsijamiestä. Vaalioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta sel-
laisessa vaalissa sekä, soveltuvilta kohdin, vaalin tavasta
ja järjestyksestä on voimassa mitä edustajan vaaleista on
säädetty. Älköön kuitenkaan edustajaa valittako valitsija-
mieheksi.

Valitsijamiesten vaali toimitetaan tammikuun 15 ja 16
päivänä ja seuraavan helmikuun 15 päivänä kokoontuvat
valitsijamiehet pääministerin puheenjohdolla valitsemaan
presidenttiä. Jos siinä vaalissa, joka toimitetaan umpilipuin,
joku saa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hän
valittu. Muussa tapauksessa toimitetaan heti uusi vaali ja,
jollei silloinkaan kukaan saa ehdotonta enemmistöä, vieläkin
vaali niiden kahden välillä, jotka siinä ovat saaneet suu-
rimmat äänimäärät. Jos äännet ovat jakaantuneet tasan, rat-
kaisee arpa.

20 §.

Toimeensa astuu presidentti 15 päivänä maaliskuuta ja
antaa silloin seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

„Minä N. N., jonka Suomen kansa on valinnut Suomen
tasavallan presidentiksi, vakuutan täten, että minä presi-
dentintoimessani tulen vilpittömästi ja uskollisesti noudatta-
maan ja voimassa pitämään tämän maan valtiosääntöä ja
lakeja sekä kaikin voimin edistämään Suomen kansan me-
nestystä;”

Tämä vakuutus annetaan Eduskunnan edessä taikka, jos
eduskunta ei ole koolla, valtioneuvoston, korkeimman oi-
keuden sekä korkeimman hallinto-oikeuden yhteisessä ko-
kouksessa pääministerin ollessa puheenjohtajana.

Jos tässä taikka 19 §:ssä säädetty määräpäivä sattuu
pyhäpäiväksi, pidettäköön seuraava arkipäivä määräpäi-
vänä.

21 §.

Presidentin ollessa satunnaisesti estettynä, käyttää hänen oikeuksiaan pääministeri; mutta jos este on pysyväinen, valittakoon niin pian kuin mahdollista uusi presidentti.

22 §.

Toimestaan saa presidentti vuotuisen palkkion, jonka määrä vahvistetaan lailla ja jota ei hänen toimiaikanaan voida lisätä eikä vähentää.

23 §.

Presidentin asiana on:

- 1) kutsua eduskunta tarpeen tullen ylimääräisille valtiopäiville;
- 2) avata ja päättää valtiopäivät; sekä
- 3) määrätä uudet vaalit toimitettaviksi ja hajoittaa eduskunta.

24 §.

Presidentillä on oikeus, mikäli ei tässä hallitusmuodossa toisin säädetä taikka sitä oikeutta ole valtioneuvostolle uskottu, antaa asetuksia asioista, jotka ennestään ovat hallinnollisilla säännöksillä järjestetyt, niin myös asetuksella tarkempia määräyksiä lakien täytäntöönpanosta, valtion omaisuuden hoidosta sekä hallintovirastojen ja yleisten laitosten järjestysmuodosta ja toiminnasta. Asetukseen älköön kuitenkaan otettako säännöstä, joka sisältäisi lain muutoksen.

Asetukset annetaan ja julkaistaan niinkuin laeista 16 §:n 2 momentissa on säädetty.

25 §.

Presidentti voi yksityisissä tapauksissa, saatuaan lausunnon korkeimmalta oikeudelta, armoa antamalla kumota rangaistuksen tahi lieventää sitä. Hallituksenjäsenen armahtamisesta noudatettakoon kuitenkin mitä siitä on erikseen säädetty. Yleistä armahdusta älköön annettako muuten kuin erityisellä lailla.

Presidentillä on myös oikeus suoda vapautusta lain säännöksistä niissä tapauksissa, joissa oikeus sellaisen erivapauden antamiseen on laissa myönnetty.

26 §.

Presidentillä on rauhan aikana Suomen sotavoiman ylin päällikkyys.

27 §.

Presidentillä on oikeus antaa muun maan kansalaiselle Suomen kansalaisoikeus sekä vapauttaa Suomen kansalaisuudesta.

28 §.

Presidentti valvoo maan hallintoa ja voi sitä varten virastojen ja yleisten laitosten päälliköiltä tai hallituksilta vaatia tietoja sekä toimeenpanna tarkastuksia.

29 §.

Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää presidentti, kuitenkin niin, että sopimukset ulkovaltojen kanssa ovat eduskunnankin hyväksyttävät, mikäli ne sisältävät säännöksiä, jotka valtiosäännön mukaan sitä vaativat. Sodasta ja rauhasta presidentti päättää eduskunnan suostumuksella.

Kaikki ulkovaltoja koskevat asiat ovat asianomaisen ministerin valmisteltavat. Niiden ratkaisu tapahtuu mainitun ministerin esittelyssä asianlaadun mukaan joko valtioneuvostossa tai presidentin luona vähintään kahden muun ministerin saapuvilla ollen.

30 §.

Erittäin tärkeistä asioista tekee presidentti päätöksensä valtioneuvostossa sen ministerin esittelystä, jonka osastoon asia kuuluu. Sellaisia asioita ovat: lainsäädäntöasiat, asetusten antaminen, eduskunnan kutsuminen ylimääräisille valtiopäiville, uusien edustajanvaalien toimitettavaksi määrääminen, uusien virkakuntain perustaminen, 84 §:ssä mainitut nimitysasiat, kysymykset sodasta ja rauhasta sekä sopimukset ulkovaltojen kanssa ynnä muut tärkeideltään niihin verrattavat.

Muut presidentin ratkaistavat asiat esittelee hänelle, sittenkuin niitä on valtioneuvostossa lausunnon antamista varten käsitelty, asianomainen ministeri toisen valtioneuvoston jäsenen läsnä ollessa.

31 §.

Presidentin päätökset ovat, voimaan tullaksensa, presidentin allekirjoitettavat ja sen ministerin varmennettavat, joka on asian esitellyt. Mitä tässä on sanottu, ei kuitenkaan koske 28 ja 44 §:ssä mainittuja asioita.

Jos presidentin päätös koskee koko valtioneuvostoa, varmentaa sen valtioneuvoston esittelijä.

Sotilaskäskyasiain esittelystä sekä presidentin niistä tekemäin päätösten varmentamisesta säädetään erikseen.

Se, joka on varmentanut presidentin päätöksen, vastaa siitä, että toimituskirja päätöksestä on oikea.

32 §.

Jos ministeri havaitsee presidentin päätöksen olevan lainvastaisen, ilmoittakoon mielipiteensä valtioneuvostolle, joka sitten menettelee niinkuin 42 §:ssä on sanottu. Jos päätös olisi vastoin perustuslakia, on ministeri oikeutettu ja velvollinen kieltäytymään sitä varmentamasta.

33 §.

Valtioneuvoston jäseniksi, joiden tulee nauttia eduskunnan luottamusta, kutsuu presidentti rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja, syntyperäisiä Suomen kansalaisia.

34 §.

Valtioneuvostossa on myöskin oleva prokuraattori, jolla tulee olla etevät tiedot oikeusoloista. Prokuraattoria avustaa apulainen, joka tarvittaessa astuu hänen sijaansa.

35 §.

Valtioneuvostossa on niin monta osastoa, kuin eri hallinnonhaaroihin kuuluvia asioita varten on tarpeen.

Osastojen lukumäärä ja yleinen toimiala vahvistetaan lain kautta, mutta tarkempia määräyksiä asiain jaosta osastojen kesken sekä valtioneuvoston muusta järjestysmuodosta annetaan asetuksella.

36 §.

Puheenjohtajana valtioneuvostossa on pääministeri ja tämän estettynä ollessa ensimmäinen läsnäoleva jäsen. Milloin presidentti on saapuvilla, johtaa hän asiain käsittelyä.

Valtioneuvoston osastoissa on kussakin päällikkönä ministeri.

37 §.

Valtioneuvostolle kuuluvat asiat käsitellään yleisessä kokouksessa, mikäli ei jonkinlaatuisia asioita ole asetuksella uskottu osaston päällikkönä olevan ministerin päätettäväksi.

Valtioneuvosto on päätöksenvoipa viisijäsenisenä.

38 §.

Valtioneuvoston tulee saattaa täytäntöön presidentin päätökset ja ratkaista sekä ne asiat, jotka laissa on säädetty valtioneuvoston päätettäväksi, että myöskin muut hallitus- ja hallintoasiat, joita ei ole tässä hallitusmuodossa taikka muussa laissa tai asetuksessa pidätetty presidentille eikä myöskään ole uskottu alemmalle viranomaiselle.

Missä määrin oikeushallintoa, yliopistoa ja sotalaitosta koskevat asiat ovat valtioneuvoston käsiteltävistä pois erotetut, näkyy erityisistä säännöksistä.

39 §.

Kun johonkin asiaan nähden syntyy epäilystä siitä, onko valtioneuvosto oikeutettu sen lopullisesti päättämään, ratkaisee kysymyksen tästä presidentti.

40 §.

Valtioneuvoston jäsenet ovat virkatoimistaan eduskunnalle vastuunalaiset.

Jokainen valtioneuvoston jäsen, joka on ottanut osaa asian käsittelyyn valtioneuvostossa taikka presidentin luona, on vastuunalainen päätöksestä, jollei hän ole, pöytäkirjaan merkittäväksi, ilmoittanut eroavaa mielipidettä.

41 §.

Asiat, jotka valtioneuvostossa käsitellään, pitää olla asianomaisessa osastossa valmistellut.

Kunakin osaston on pidettävä silmällä hallintoa omalla toimialallaan sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin lakien, asetusten ja valtioneuvoston päätösten täytäntöönpanemiseksi.

42 §.

Jos niin kävisi, että jokin presidentin päätös, joka on valtioneuvoston täytäntöön pantavana, huomattaisiin olevan lainvastainen, olkoon valtioneuvosto velvollinen, sittenkuin prokuraattori siitä on antanut lausuntonsa, presidentille esittämään, että päätös peruutettaisiin tai muutettaisiin, ja jos presidentti kuitenkin pysyy päätöksessään, ilmoittamaan, että sitä ei voida täytäntöön saattaa.

43 §.

Prokuraattorin tulee valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia sekä täyttävät velvollisuutensa, niin ettei ketään laillisessa oikeudessa sorreta.

Prokuraattorin asiana on ajaa tai ajattaa syyte asiassa, jossa hän katsoo sellaista toimenpidettä tarvittavan.

Prokuraattorilla on oikeus olla saapuvilla kaikkien tuomioistuinten ja virastojen istunnoissa sekä saada tieto valtioneuvoston, tuomioistuinten ynnä muiden viranomaisten pöytäkirjoista.

44 §.

Jos valtioneuvosto taikka valtioneuvoston jäsen virkatöissään menettelee lainvastaisesti, tulee prokuraattorin siitä tehdä huomautus ja samalla ilmoittaa, mikä siinä on lainvastaista. Mutta jos huomautus jätetään varteenottamatta, olkoon hänellä valta antaa presidentille kertomus

asiasta. Jos lainvastaisuus on sellainen, että valtioneuvoston jäsen voidaan siitä panna syytteeseen 57 §:ssä mainitussa erityisessä tuomioistuimessa, ja presidentti määrää syytteen nostettavaksi, ajaa sitä prokuraattori. Jollei presidentti katso olevan syytä syytteen nostamiseen, saakoon prokuraattori tehdä asiasta ilmoituksen eduskunnalle. Kun presidentti määrää syytteen prokuraattoria vastaan nostettavaksi, ajaa sitä presidentin määräämä henkilö.

Jos presidentti menettelisi lainvastaisesti virassaan, on prokuraattorin tehtävä siitä huomautus niinkuin yllä on sanottu. Jos prokuraattori taikka valtioneuvosto katsoo presidentin tehneen itsensä syypääksi valtiopetokseen tai maanpetokseen, ilmoittakoon asian eduskunnalle ja, jos tämä kolmella neljäosalla annetuista äänistä päättää syytteen nostettavaksi, ajakoon prokuraattori syytettä korkeimmassa oikeudessa ja pidättäytyköön presidentti sillä aikaa toimitaan. Muissa tapauksissa älköön presidentin virkatoimesta syytettä nostettako.

45 §.

Prokuraattorin tulee joka vuodelta sekä presidentille että eduskunnalle antaa kertomus virkatoimistaan ja lain noudattamista koskevista havannoistaan.

Prokuraattorin on vaadittaessa annettava presidentille tietoja ja lausuntoja.

46 §.

Jokaisilla varsinaisilla valtiopäivillä on, siinä järjestyksessä, kuin eduskunnan puhemiehen vaalista on säädetty, valittava eteväksi laintuntijaksi tietty mies eduskunnan oikeusasiamiehenä valvomaan, eduskunnan hänelle laatiman johtosäännön mukaan, lakien noudattamista tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toiminnassa. Samassa järjestyksessä valitaan myöskin varamies oikeusasiamiehen estettynä ollessa hoitamaan hänen tehtäviensä.

Oikeusasiamiehellä on sama oikeus kuin prokuraatorilla olla saapuvilla tuomioistuinten ja virastojen istunnoissa, saada tieto valtioneuvoston, tuomioistuinten ynnä muiden viranomaisten pöytäkirjoista sekä laissa virallisista

syyttäjäistä säädetyllä vastuunalaisuudella, ajaa tai ajattaa syytettä virheestä tai laiminlyönnistä virkatoimissa.

Toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista tulee oikeusasiamiehen joka vuodelta antaa eduskunnalle kertomus.

47 §.

Yleistä hallintoa varten on Suomi edelleen oleva jaetuna lääneihin, kihlakuntiin ja kuntiin.

Muutoksia läänien lukumäärään tehdään lain kautta. Muita muutoksia hallinnolliseen jakoon määrää valtioneuvosto, mikäli laissa ei toisin säädetä.

48 §.

Läänin hallintoa johtaa maaherra, apunaan esitteleviä virkamiehiä.

Kuntain hallinnon tulee perustua kansalaisten itsehallintoon, niinkuin erityisissä laeissa siitä säädetään. Lailla säädetään myöskin, millä tavoin ja kuinka laajalti kansalaisten itsehallintoa on sovitettava kuntia suurempiin hallintoalueisiin.

49 §.

Virastoista, jotka valtiohallinnon eri haaroja varten ovat olemassa taikka perustetaan, on voimassa erityisiä säännöksiä.

V. Tuomioistuimet.

50 §.

Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa oikeusasioissa sekä valvoo sen ohella tuomarien ja ulosottoviranomaisten lainkäyttöä.

51 §.

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja tarpeellinen määrä oikeusneuvoksia.

Ne oikeushallintoasiat, jotka erityisten säännösten mukaan kuuluvat korkeimman oikeuden käsiteltäviin, valmis-

tellaan siinä valtioneuvoston osastossa, johon oikeushallintoa koskevat asiat on luettu. Tämän osaston päällikkö on oleva mukana korkeimmassa oikeudessa niitä käsittelemässä.

Korkein oikeus on tuomionvoipa viisijäsenisenä, jollei eräänlaisten asiain ratkaisemista varten ole laissa erikseen säädetty suurempaa tai pienempää jäsenmäärää.

52 §.

Yleisiä ylioikeuksia ovat hovioikeudet, joiden myöskin tulee pitää silmällä alioikeuksien ja ulosottoviranomaisten toimintaa.

Kussakin hovioikeudessa on oleva presidentti sekä tarpeellinen määrä jäseniä.

Hovioikeuksien luku ja tuomiovalta määrätään lailla.

53 §.

Yleisistä alioikeuksista on säädetty laissa.

54 §.

Ylintä tuomiovaltaa hallinto-oikeudellisissa valitusasioissa, erikseen säädettyillä poikkeuksilla, käyttää korkein hallinto-oikeus, jonka myös on pidettävä silmällä alempain viranomaisten lainkäyttöä hallinto-oikeuden alalla.

55 §.

Korkeimpaan hallinto-oikeuteen kuuluu presidentti ja tarpeellinen määrä hallintoneuvoksia. Tuomionvoivasta jäsenmäärästä tässä tuomioistuimessa noudatettakoon, mitä 51 §:n 3 momentissa on korkeimmasta oikeudesta säädetty.

56 §.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asia on, kun katsovat tarvittavan lain taikka asetuksen muutosta tai selitystä, tehdä tasavallan presidentille esitys sellaiseen lainsäädäntötoimenpiteeseen ryhtymisestä.

57 §.

Jos syyte lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa nostetaan valtioneuvoston, korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsentä taikka prokuraattoria vastaan, käsittelee asiaa erityinen tuomioistuin. Siihen kuuluu korkeimman oikeuden presidentti puheenjohtajana ja jäsenenä korkeimman hallinto-oikeuden presidentti, kaikkien hovioikeuksien presidentit ja yliopiston lainopillisen tiedekunnan keskuudestaan kolmeksi vuodeksi valitsema professori sekä kuusi muuta jäsentä, jotka ynnä tarvittavat varajäsenet eduskunnan valitsijamiehet valitsevat suhteellisilla vaaleilla aina kolmeksi vuodeksi. Jos korkeimman oikeuden, korkeimman hallinto-oikeuden tai hovioikeuden presidentti on estetty olemasta asiaa käsittelemässä, kutsutaan hänen sijaansa saman tuomioistuimen vanhin jäsen. Valitun jäsenen sijaan astuu tarvittaessa varajäsen ja puheenjohtajan sijaan korkeimman hallinto-oikeuden presidentti. Jos eduskunta on päättänyt syytteen nostettavaksi, ajaa sitä eduskunnan oikeusasiamies.

58 §.

Muista erikoistuomioistuimista kuin 57 §:ssä mainitusta säädetään lailla.

Älköön mitään satunnaista tuomioistuinta asetettako.

VI. Valtiotalous.

59 §.

Verosta, myöskin tulliverotuksesta, säädetään lailla, määräämättömäksi tai määrääjäksi. Sama olkoon voimassa entisen veron muuttamisesta tai lakkauttamisesta sekä yleisistä rasituksista.

Määrääjäksi myönnettyä veroa älköön sen ajan sivu kannettako.

60 §.

Lailla vahvistetaan valtion viranomaisten virkatoimista ja toimituskirjoista suoritettavien maksujen niinkään nii-

den maksujen yleiset perusteet, joita on suoritettava postin, rautateiden, kanavain, sairaalain, oppilaitosten ynnä muiden valtion yleisten laitosten käyttämisestä.

61 §.

Valtion tuloa tuottavaa omaisuutta ja liikeyrityksiä hoidetaan ja käytetään lailla vahvistettujen yleisten perusteiden mukaan.

62 §.

Valtiolainan ottamiseen vaaditaan eduskunnan suostumus.

63 §.

Virastojen ja yleisten laitosten uusien menosääntöjen perusteista sekä entisten perusteiden muuttamisesta ja kumoamisesta, niinkään eläkeoikeudesta säädetään lailla.

Uusia ylimääräisiä eläkkeitä ja apurahoja annettakoon ainoastaan eduskunnan sitä varten myöntämästä määrärahasta.

64 §.

Valtion vuotuisen tulo- ja menoarvion, johon on otettava varainhoitovuoden tulot ja menot, päättää eduskunta ja julkaistaan se niinkuin laissa on säädetty.

Onko jokin rahasto, joka ei ole tarkotettu vuotuisia valtion tarpeita varten, jätettävä tulo- ja menoarvion ulkopuolelle, siitä on erikseen säädetty.

65 §.

Vuoden tulo- ja menoarviosta älköön jätettävä pois veroa tai muuta tuloa, joka, sinä vuonna voimassa olevan lain tai asetuksen mukaan, on suoritettava.

66 §.

Valtiolainasta määrätty korko ja kuoletusmaksu sekä muut johonkin valtion velvoitukseen perustuvat määrärahat

ovat sellaisinaan, vähentämättä, valtion tulo- ja menoarvioon otettavat, niinkään muut menot, jotka varainhoitovuonna voimassa olevain säännösten mukaan ovat maksettavat. Tulo- ja menoarvioon on myöskin otettava arviomääräraha semmoisia lakiin tai asetukseen perustuvia menoja varten, joita ei ole erityisinä erinä merkitty tulo- ja menoarvioon, niin myös tarpeellinen määräraha hallituksen käytettäväksi edeltä arvaamattomiin tarpeisiin.

Muut valtion tulo- ja menoarvioon sisältyvät menoerät ovat eduskunnan harkinnan ja päätöksen alaiset varainhoitovuodeksi kerrallaan.

Määräraha, jonka eduskunta on päättänyt valtiopäivillä tehdystä aloitteesta, otetaan tulo- ja menoarvioon ehdollisena.

Tulo- ja menoarviossa on osotettava menojen suorittamiseen tarvittavat varat.

67 §.

Jos niin kävisi, että tulo- ja menoarvio ei valmistuisi ennen sen vuoden alkua, jonka sen pitäisi olla voimassa, hankittakoon eduskunnan valtuutus niiden tulojen kannon ja niiden menojen suorittamisen väliaikaiseen jatkamiseen, jotka muuten päättyisivät.

Jos vahvistettuun tulo- ja menoarvioon havaitaan välttämättömästi tarvittavan muutoksia, annettakoon eduskunnalle esitys lisäyksestä tulo- ja menoarvioon.

68 §.

Älköön mentäkö tulo- ja menoarvioon otetuista määrärahoista yli taikka niitä siirrettäkö varainhoitovuodesta toiseen, ellei sitä ole menoarviossa myönnettyksi osotettu, älköön myöskään siirrettäkö määrärahoja eduskunnan erikseen hyväksymästä menoarvion osasta toiseen.

Tulo- ja menoarviosta riippumatta on jokaisella oikeus säädetyssä järjestyksessä hakea valtiolta mitä hänelle on laillisesti tuleva.

69 §.

Valtiovaraston tilien ja tilinpäätöksen tarkastusta varten on oleva revisionilaitos, jonka on otettava selville, ovatko numerot oikeat sekä tulot ja menot lainmukaiset ja onko tulo- ja menoarviota noudatettu.

Jokaisilla varsinaisilla valtiopäivillä asetettakoon viisi valtiontilintarkastajaa eduskunnan puolesta pitämään silmällä tulo- ja menoarvion noudattamista sekä valtiovaraston tilaa ja hoitoa. Nämä tilintarkastajat, joille eduskunta vahvistaa johtosäännön ja joiden tulee viranomaisilta saada tarpeelliset selvitykset ja asiakirjat, ovat eduskunnan valitsijamiesten valittavat suhteellisilla vaaleilla.

Samassa järjestyksessä valitaan myöskin tarpeellinen määrä varamiehiä.

70 §.

Suomen rahasta säädetään lailla.

71 §.

Suomen Pankki toimii eduskunnan takuulla ja hoidossa sekä eduskunnan valitsemain valtuusmiesten valvonnan alaisena.

Pankkia hoidetaan ohjesäännön mukaan, joka laaditaan niinkuin laista on säädetty.

Pankin voittovarojen käyttämisestä valtion tarpeisiin määrää eduskunta.

72 §.

Valtion maaomaisuutta sekä veroja ja tuloatuottavia oikeuksia älköön toisen omaksi luovutettako taikka pantattako, ellei sitä ole laissa myönnetty.

Kruununtilan haltija olkoon kuitenkin oikeutettu ostamaan sen perinnöksi sikäli kuin siitä on erikseen säädetty.

VII. Puolustuslaitos.

73 §.

Isänmaan puolustusta varten on jokainen Suomen mies asevelvollinen.

Suomen kansalaisten sotapalveluksesta sekä Suomen sotaväestä muuten säädetään lailla.

74 §.

Jos Suomen sotaväeksi on pantava liikekannalle, niin presidentti antaa siitä määräyksen valtioneuvostossa. Kun sellainen määräys on annettu, ryhtyköön valtioneuvosto toimiin siitä aiheutuvain menojen suorittamiseksi ja eduskunta, jos se ei ole kokoontuneena, kutsuttakoon koolle.

VIII. Opetustoimi.

75 §.

Suomen yliopistolle maan pääkaupungissa pysytetään itsehallinto-oikeus. Yliopiston ylin hallitusmies on sen kansleri.

Uusia säännöksiä yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat yliopistoa koskevat säännökset asetuksella, sittenkuin kummassakin tapauksessa sen konsistori ja kansleri ovat asiasta antaneet lausuntonsa.

76 §.

Valtion kustannuksella ylläpidetään taikka tarvittaessa avustetaan oppilaitoksia ylempää yleissivistystä ja ylempää kansanopetusta varten. Valtion oppilaitosten järjestysmuodon perusteet säädetään lailla.

77 §.

Kansakoulutoimen järjestysmuodon perusteista sekä valtion ja kuntain velvollisuuksista kansakoulujen kannattamiseen, niin myös yleisestä oppivelvollisuudesta säädetään lain kautta.

Opetus kansakouluissa on oleva kaikille maksuton.

78 §.

Teknillisten ammattien, maanviljelyksen ja sen sivuelinkeinojen, kaupan ja merenkulun sekä kaunotaiteiden oppilaitoksia tulee valtion ylläpitää taikka tarpeen mukaan valtiovaroilla avustaa.

79 §.

Oikeudesta perustaa yksityiskouluja ja muita yksityisiä kasvatuslaitoksia sekä niissä järjestää opetus säädetään lailla.

Kotiopetus ei ole viranomaisten valvonnan alainen.

IX. Uskonnolliset yhdyskunnat.

80 §.

Evankelis-luterilainen kirkko on Suomen kansan yleisenä kirkkona. Tämän kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään sen kirkkolaissa.

Muista ennestään olevista uskontokunnista on voimassa mitä niistä on säädetty tahi säädetään.

Uusia uskontokuntia saa perustaa noudattaen mitä siitä laissa säädetään.

X. Julkiset virat.

81 §.

Suomen valtion virkaan voidaan, tässä pykälässä mainituilla poikkeuksilla, ottaa ainoastaan Suomen kansalainen.

Teknillisiin toimiin, yliopiston taikka muun korkeakoulun opettajanvirkoihin, vieraan kielen opettajiksi kouluihin sekä kielenkääntäjiksi virastoihin ja palkattomiksi konsuleiksi saa tarvittaessa nimittää muitakin kuin Suomen kansalaisia.

82 §.

Opinnäytteet valtion viran saamista varten vahvistetaan asetuksella, mikäli niistä ei ole säädetty laissa. Eri-vapautta asetuksella säädettyistä kelpoisuusehdoista voi antaa erityisistä syistä valtioneuvosto, ei kuitenkaan oikeusvirkaan pääsemistä varten.

83 §.

Yleiset ylennysperusteet valtion virkoihin ovat taito, ansio, kokemus ja koeteltu kansalaiskunto.

84 §.

Presidentti nimittää:

- 1) prokuraattorin ja hänen apulaisensa;
- 2) arkkipiispan ja piispat sekä yliopiston kanslerin;
- 3) korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenet sekä hovioikeuksien presidentit;
- 4) hovioikeuksien jäsenet sekä yliopiston ja teknillisen korkeakoulun professorit;
- 5) keskusvirastojen päälliköt ja jäsenet sekä maaherrat, valtioneuvoston esityksestä;
- 6) presidentin kanslian virkamiehet ja, asianomaisen viranomaisen esityksestä, valtioneuvoston, korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijät; sekä
- 7) Suomen lähettiläät ulkovaltojen luona ja konsulit.

85 §.

Kihlakunnantuomarit, pormestarit ja maanjako-oikeuksien puheenjohtajat nimittää korkein oikeus.

Sen mukaan kuin niistä on säädetty, täyttää erityiset virat:

- 1) oikeuslaitosten virat korkein oikeus taikka se yli-oikeus, jonka alainen virka on, ja korkeimman hallinto-oikeuden virat tämä oikeus; sekä
- 2) hallinnon ja oppilaitosten virat valtioneuvosto, ministeri, lääninhallitus tai sen viraston hallitus, jonka alainen virka on.

Muut valtion virkamiehet nimittää valtioneuvosto, mikäli ei nimittämisoikeutta ole presidentille pidätetty taikka muulle viranomaiselle uskottu.

86 §.

Edellä 84 §:n 4 kohdassa ja 85 §:ssä mainitut virat ovat, sittenkuin virka on ollut haettavaksi julistettuna, täytettävät virkaehdotuksen nojalla, johon se viranomainen, miltä virkaa on haettu, panee hakijoista kolme vahvistettujen perusteiden mukaan ansiokkainta. Hovioikeuksien jäseniä koskevasta virkaehdotuksesta on korkeimman oikeuden ja yliopiston professoria koskevasta kanslerin annettava lausuntonsa.

Jos virkamies on saman viranomaisen nimitettävä, jolta virkaa haetaan, ei virkaehdotusta tehdä. Erityisten säännöksiin mukaan voidaan eräät muutkin hallintovirat täyttää toisessa järjestyksessä, kuin 1 momentissa on sanottu.

87 §.

Siitä missä järjestyksessä yliopiston ja evankelisluterilaisen kirkon virat, kaupunkien pormestarin ja neuvosmiesten virat ja Suomen Pankin virat ovat täytettävät sekä sotilaalliset virkaylennykset toimitettavat, on voimassa erityisiä säännöksiä.

88 §.

Kaikilla tuomareilla olkoon se oikeus, ettei heitä voida muuten kuin laillisen tutkimuksen ja tuomion nojalla julistaa virkaansa menettäneiksi; älköön heitä myöskään ilman omaa suostumustaan toiseen virkaan siirrettävä, paitsi milloin siirto aiheutuu tuomioistuinelaitoksen uudestaanjärjestämisestä.

Muiden virkamiesten oikeudesta pysyä virassaan säädetään erityisessä laissa.

Lailla voidaan erottamattomillekin virkamiehille säätää velvollisuus erota virasta määräkään tultuansa; älköön tätä kuitenkaan sovellettako ennen tämän hallitusmuodon julkaisemista virkaan nimitettyihin.

Niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka virkamiehille tulevat, kun heidän virkansa lakkautetaan, on erikseen säädetty.

89 §.

Kaikessa virkatoiminnassa on laillisen seuraamuksen uhalla tarkoin lakia noudatettava.

Jos jokin asetuksen säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, älköön tuomari taikka muu virkamies sitä sovelluttako.

90 §.

Virkamies vastaa toimenpiteestä, johon hän on ryhtynyt taikka jota hän kollegisen viraston jäsenenä on kannattanut. Myöskin esittelijä on siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, vastuunalainen, jollei hän ole pöytäkirjaan lausunut eroavaa mielipidettä.

Jokainen, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen lainvastaisen toimenpiteen tahi laiminlyönnin kautta, olkoon oikeutettu, niinkuin erikseen on säädetty, vaatimaan virkamiestä tuomittavaksi rangaistukseen ja korvaamaan vahingon.

Onko ja mikäli valtio vastuunalainen virkamiehen aikaansaamasta vahingosta, säädetään erikseen.

XI. Loppusäännöksiä.

Tämä hallitusmuoto on kaikilta osiltaan oleva peruuttamattomana perustuslakina, eikä sitä voida muuttaa, selittää tai kumota taikka poikkeuksia siitä tehdä muussa järjestyksessä kuin perustuslaista yleensä on säädetty.

Täten kumotaan halitusmuoto 21 päivältä elokuuta 1772 sekä yhdistys- ja vakuuskirja 21 päivältä helmikuuta ja 3 päivältä huhtikuuta 1789, niin myös kaikki muiden lakien ja asetusten säännökset, jotka ovat ristiriidassa tämän uuden hallitusmuodon kanssa.

Ne säännökset, jotka ovat tarpeen uuden hallitusmuodon täytäntöön panemiseksi, annetaan lailla.

Helsingissä, 14 p:nä huhtikuuta 1919.

Heikki Ritavuori.	Oskari Mantere.
K. E. Linna.	Santeri Alkio.
A. Fränti.	Mikko Luopajarvi.
K. A. Lohi.	Matti Oja.
Edvard Takkula.	Bruno Sarlin.
Mandi Hannula.	Risto Ryti.
Aarne Sihvo.	Juho Torppa.
Elias Sinkko.	Bertta Pykälä.
J. Kaskinen.	Jaakko Loukko.
Arvi Kontu.	Aarne Pesonen.
Vilku Joukahainen.	Ari Pitkänen.
Albin Manner.	Lauri Perälä.
Vihtori Vesterinen.	Yrjö Pesonen.
Frans Kärki.	Frans Hanhisalo.
Kustavi Elovaara.	Antti Junes.
Mikko Piitulainen.	T. Heimonen.
	P. Saarelainen.
